

Suojelua vai vankeutta?

Teksti: Jenna Aarnio, kuvat: Jo-Anne McArthur / WeAnimals

INGRESSI: Eläintarhoihin liittyy monia eettisiä ongelmia, joista tarvitaan yhteiskunnallista keskustelua.

Maailmassa on tällä hetkellä yli 10 000 eläintarhaa. Eläintarhoja ei useinkaan pidetä eläinten käytön ongelmallisimpana muotona, mutta myös niihin liittyy monia eettisiä kysymyksiä. Yksi perustavin kysymys on, mikä on eläintarhojen pitämisen syy ja oikeuttaako tämä syy eläinten pitämisen vankeudessa.

Eläintarhojen oikeutuksen ongelma

Eläintarhojen ongelmista puhuttaessa huomio keskittyy usein eläinten pito-oloihin. Puhutaan erilaisista hyvinvointiparannuksista, kuten eläinten kokeman stressin lievittämisestä ja virikkeiden lisäämisestä aitauksiin. Itse eläintarhojen oikeutuksen pohdintaan keskustelu yltää vain harvoin. Niin sanotut hyvinvointiparannukset vaikuttavat usein vain vähän eläinten elämään ja ovat pahimmillaan vain ihmisten pyrkimyksiä kompensoida eläimille aiheuttamaansa epämukavuutta ja kärsimystä. Tarhojen elinoloja oleellisempi kysymys onkin, onko eläinten pitäminen vankeudessa oikeutettua ylipäätään.

Monet eläimet ovat tuntoisia ja tietoisia olentoja, ja tästä seuraten niillä on myös oikeuksia. Eläintarhojen kannalta ongelmallisin oikeus liittyy vapauteen. Eläintarhassa eläimen vapautta rajoitetaan merkittävästi. Eläin ei voi liikkua vapaasti, hankkia itse ravintoaan, lisääntyä tai muodostaa sellaisia sosiaalisia suhteita, joita se luonnossa muodostaisi. Eläimeltä puuttuu usein mahdollisuudet tarkoituksenmukaiseen elämään.

Vankeuttakin on tosin erilaista. Huonossa vankeudessa eläimeltä riistetään mahdollisuudet hyvään elämään ja lajityypilliseen käyttäytymiseen. Se aiheuttaa eläimelle suurta haittaa, joka voi näkyä esimerkiksi stereotyyppisenä käytöksenä. Maailmalla on paljon huonoja eläintarhoja, jotka pitävät eläimiä surkeissa oloissa. Paremmassa vankeudessa eläimillä on enemmän tilaa ja mahdollisuuksia itsensä toteuttamiseen.

Lajien vai yksilöiden suojelua?

Jotta eläintarhojen olemassaolo voi olla oikeutettua, on niillä oltava jotain sellaisia hyötyjä, jotka ylittävät eläimille niissä koituvat haitat. Yleisin eläintarhojen puolustus liittyy niiden tekemään työhön uhanalaisten lajien suojelun hyväksi. Suojeluohjelmilla on ollutkin menestystä ja joitakin lajeja on saatu palautettua luontoon. Suuri kysymys kuitenkin on, oikeuttaako pyrkimys lajin säilyttämiseen yksilöiden vangitsemisen.

Suojeluperustelua voidaan myös kritisoida siitä, että kaikki lajit eivät sovellu lainkaan vankeuteen. Suojelutyön sivutuotteena syntyy myös suojelutavoitteiden kannalta niin sanottuja tarpeettomia yksilöitä, jotka joudutaan usein tappamaan. Kaikki eläintarhat eivät myöskään tee suojelutyötä lainkaan. Mikäli uhanalaisten lajien suojelu koetaan eläintarhojen pääasialliseksi tehtäväksi, olisi tätä mahdollista toteuttaa tehokkaammin erillisissä suojeluun erikoistuneissa laitoksissa, joihin yleisöllä ei olisi pääsyä.

Eläintarhoja perustellaan myös niiden opetuksellisilla pyrkimyksillä. Vierailijat oppivat tarhoilla eläimistä ja luonnosta. Onko tästä kuitenkaan todisteita? Tarvitaanko opettamiseen oikeita eläimiä lainkaan, vai voitaisiinko samat asiat opettaa esimerkiksi luentoja, videoita tai vaikkapa virtuaalitodellisuutta hyödyntäen?

On myös mietittävä, mitä ihmisten halutaan oppivan. Faktoja eläinten fysiologiasta ja käytöksestä? Vai ihmisten ylemmyydestä muihin lajeihin nähden? Varhaiset eläintarhat olivatkin useimmiten hallitsijan vallan ja mahdin osoituksia.

Oppimiskokemuksen sijaan eläintarhat tarjoavatkin useimmiten viihdettä. Viihdearvo on lipputulojenkin kannalta tärkeää. Se, että pidämme eläimistä, haluamme nähdä niitä ja olla niiden kanssa tekemisissä, ei kuitenkaan voi oikeuttaa niiden pitämistä vangittuna.

Tulevaisuuden eläintarha?

Tulevaisuuden eläintarhalta on vaadittava panostusta eettisyyteen. Eläintarhoja on alettava ajatella uudella tavalla; ei paikkoina, jonne yleisö tulee viihtymään ja tuijottamaan eksoottisia eläimiä, vaan paikkoina, joissa olemisen olisi eläimen omista intresseistä. Nykyiset eläintarhat voitaisiin muuttaa esimerkiksi loukkaantuneiden eläinten hoitopaikoiksi. Uusi ajattelutapa tarkoittaisi ainakin sitä, että suurin osa nykyisistä eläintarhoista tulisi sulkea eettisten standardien puutteellisuuden vuoksi, ja vankeuteen sopeutumattomien lajien pitäminen tulisi lopettaa kokonaan. Eläinten kyvyistä on olemassa valtavasti tietoa ja tutkimus lisääntyy jatkuvasti. Tätä tietoa tulisi käyttää näiden eläinten omaksi eduksi.

Lähteet

Bostock, Stephen St C. (1993) *Zoos and Animal Rights: The Ethics of Keeping Animals*, London: Routledge.

Jamieson, Dale (1985) "Against Zoos", teoksessa *In Defense of Animals*, New York: Basil Blackwell, 108-117

Pierce, Jessica & Bekoff, Marc (2018) "A Postzoo Future: Why Welfare Fails Animals in Zoos", *Journal of Applied Animal Welfare Science*, 21:1, 43-48.